

Är livsformsbegreppet användbart?

Begreppet *livsform* har börjat användas allt flitigare inom den samhälls- och beteendevetenskapliga forskningen på senare år. Som framgår av flera artiklar i detta nummer – framförallt Tomas Wikströms – har begreppet en lång och spännande historia. Det framgår också att *livsform* använts med olika syften och med olika innebörd. För vissa har användandet av begreppet varit ett sätt att fjärma sig från traditionella klassanalyser, medan det för till exempel den danske etnologen Thomas Højrup varit ett sätt att fördjupa en marxistisk klassanalys. I Finland introducerades analyser av livsform (way of life) som en kritik mot begrepp som *livskvalitet* (quality of life).

Initiativet till temanumret togs av Jan Eriksson och Jerker Lundequist. De skrev var sitt papper med motivering varför de ansåg temat aktuellt. De menade bland annat att en del forskare börjat använda Thomas Højrups livsformsanalys utan att diskutera huruvida begrepp som *levnadsvillkor*, *klass* eller *hushållstyp* vore mer användbara. De frågade också om livsformsbegreppet verkligen var relevant för arkitekturforskningen. I det brev som gick ut till potentiella skribenter tog vi upp dessa frågor. Vi frågade också hur studierna av olika livsformer påverkar vår syn på den byggda miljöns utformning och hur Thomas Højrups livsformsbegrepp skiljer sig från till exempel Frykman/Löfgrens, Ulla Björnbergs, Åke Dauns, Bourdieus och Wittgensteins.

Vi fick överraskande positivt gensvar från inbjudna skribenter, även om vi inte vill påstå att vi genom detta nummer får svar på alla de frågor vi ställde från början. Vi hade till exempel en förhoppning att få begreppet livsform mer teoretiskt utrett så att skillnaderna skulle framgå klart. Nu har de flesta författare nöjt sig med att förklara hur de använt begreppet i sin egen livsformsanalys.

Vi ser naturligtvis dessa beskrivningar som värdefulla och instämmer i vad Mia Björk inledningsvis säger i sin recension av Tora Fribergs avhandling:

”Det är alltid lärorikt att se hur andra forskare använder sig av teorier och begrepp som de har inspirerats av. Utnyttjas teorierna som stöd för den egna uppfattningen eller som en språngbräda för en kritisk diskurs? Det är även intressant att se hur vissa begrepp under en bestämd tidsperiod får stor genomslagskraft, blir till symboler för sin tids diskurs, samtidigt som innebörden får ett skiftande innehåll beroende på sammanhanget.”

Detta citat kan också stå som en programförklaring för detta nummer. I arbetet med temat har vi i redaktionsgruppen inte bara funnit ett rykande aktuellt forskningsområde – vi har även funnit något som engagerar forskare från en rad olika discipliner och från en rad olika utgångspunkter. Här medverkar representanter från såväl arkitektur som etnologi, kulturgeografi och sociologi. Även ämnesmässigt spänner bidragen över ett vitt fält; från en mer vetenskapsteoretiskt orienterad syn på samhällsvetenskap till empiriska beskrivningar av livsformer och livsstilar i vår tid.

Som framgår av flera bidrag har de två begreppen *livsform* och *livsstil* från tid till annan kommit till användning inom arkitekturforskningens område. I sökandet efter deras ursprung leder spåren bakåt i historien till den tyskspråkiga samhällsdebatten och filosofin vid tiden kring första världskriget – en tid som, i likhet med vår egen, kännetecknades av dramatiska omvälvningar och det gamla samhällets sönderfall. Inom urbansociologin går spåren tillbaks till Chicagoskolan, som bidrog till att begreppet *livsform* fick stor spridning.

Vår tids intresse för begrepp som *livsform*, *livsstil*, *livsprojekt* etc. kan förklaras utifrån förändringar i samhällsstruktur och samhällsyn. Inom kvinnoforskningen har till exempel *livsforms*begreppet gett nya spännande insikter om kvinnovärldens mångfald. Kvinnor lever inte bara under skilda ekonomiska villkor, de ingår också i olika sociala sammanhang och som en konsekvens av detta spelar bland annat bostaden olika roller i kvinnors liv. Den kvinnliga läkaren med karrärlivsform har ett annat förhållningssätt till boendet och vardagsgöromålen än det kvinnliga butiksbiträdet med en mer utpräglad lönearbetarlivsform. Vad betyder det för möjligheten att formulera kvinnokrav i planeringen? Det är en fråga som berörs i bl. a. Annika Almqvists bidrag.

Thomas Højrup syftade till en början till att analysera lokala kulturer och försörjningssätt. När *livsforms*begreppet senare utnyttjas för att

analysera olika hushålls vardagsliv, olika kvinnolivsformer etc. uppstår analys- och metodproblem som stundom kan vara svåra att bemästra. Analyser om till exempel hushållens liv utifrån livsformsbegreppet måste, enligt Ulla Björnberg, förankras i både genusteori och familjeteori.

Detta nummer av tidskriften är det första som gjorts i medveten strävan att göra den nordisk. Det har visat sig möjligt att genom telefonsammanträden, fax och möten i samband med tjänsteresor arbeta kollektivt med en redaktionsgrupp från åtminstone två nordiska länder. Våra sammanträden har dessutom varit tvåspråkiga (svenska och engelska). För medlemmarna i redaktionsgruppen har samarbetet varit mycket givande. När det gäller ambitionen att få artikelförfattare från de nordiska länderna utanför Sverige har vi inte lyckats få så stor spridning som vi ville. Den svenska dominansen är betydligt större än vad som är sakligt motiverat. När det gäller granskare har vi dock lyckats något bättre med att få en nordisk sammansättning.

Teorier om livsform och livsstil har fört oss en bit på väg i förståelsen av det samhälle och den stadsbygd vi har omkring oss. Men mycket återstår. Vår förhoppning är att innehållet i detta nummer ska inspirera till nya tankar och idéer. Det material vi fått in omfattar mer än vad som får rum i ett nummer. Även av det skälet att ämnet är värt en fortsatt diskussion räknar vi med att fler bidrag ska inkomma i kommande nummer.

Dick Urban Vestbro   Eva Öresjö   Anja Kervanto Nevanlinna

Europa efter första världskriget: Skilda livsformer förs brutalt samman, bryts mot varandra och tydliggörs.
Georg Grosz: "Friedrichstrasse" (från boken Grosz, G, Ecce Homo, New York 1978).